

آشنایی با حروف ناخوانا (۳)

اهداف درس

انتظار می‌رود در پایان این درس دانش‌پژوهان عزیز بتوانند:

۱. حروف ناخوانا را از حروف خوانا بازشناسند؛
۲. ترکیب‌های مختلف همزه با حروف را بشناسند و آنها را صحیح قرائت نمایند؛
۳. با سرعت مناسب آیات دارای این موارد را صحیح و پیوسته تلاوت کنند.

دانستیم در رسم الخط عربی و قرآن بسیاری از کلمات دارای حروف ناخوانا است. در درس‌های پیش بیشتر موارد ناخوانا بودن حروف (و، ا، ل، ی) در قرآن را برشمردیم. در این درس پس از تبیین آخرین مورد از حروف ناخوانا یعنی سه حرف (وای) هنگامی که پایه ی همزه می‌شوند، تلاش می‌کنیم با تمرین‌های عملی هدفمند شما را در کسب مهارت عملی در خواندن آیاتی که دارای این حروف ناخوانا است، یاری دهیم.

پایه ی همزه (وَأُی)

همزه در برخی کلمات به تنهایی نگاشته می شود؛ مانند:

سَوْءٌ جُزْءًا دِفْءٌ شَيْءٌ

همچنین در برخی کلمات، همزه روی کشیدگی حرف قبل نوشته می شود؛ مانند:

وَيَتَوَنَّنَ تَوِيهٌ وَطْأٌ يَسَّمُ تَجَحَّرُونَ

اما در موارد بسیاری همزه به همراه یکی از حروف (وا ی) می آید؛ هرگاه سه حرف (وا ی) پایه و کرسی همزه قرار بگیرند، دیگر خوانده نشده و فقط تکیه گاه همزه اند؛ در این صورت فقط همزه خوانده می شود؛ پایه قرار گرفتن این حروف بدین معنا است که همزه بالا یا زیر این حروف قرار گیرد؛ مانند:

أَ: أَمِنْ أَذِنَ يَأْمَنُوكُمْ إِنَّكَ
وَو: يُؤَخِّرُ فَيُؤْخَذُ تَوَزَّهُمُ اللُّؤْلُؤُ
ئِ ي د د: قُرِئَ تُبَوِّئُ هَيَّئِ إِيْتَايِ
يُنَبِّئُهُمُ مُلِئَتْ طَلِيفٌ

با دقت کلمه های «رَأَاكَ»، «لَخَطِئِينَ»، «وَرَأَى» را مشاهده کنید؛ با توضیحات یادشده روشن است که در این کلمات «الف»، «واو» و «یاء» ناخوانا نیستند؛ چرا که شرط ناخوانا بودن این سه حرف آن است که «همزه» دقیقاً بالا یا پایین این سه حرف قرار گیرد تا پایه ی همزه محسوب شوند.

مهارت افزایی (۱): کلمات زیر را با دقت قرائت نمایید.

سَأَلَ دَابَّاءَ بَدَأَ تَبَرَّأَ أَرَىٰ إِخْوَةَ حَمَلٍ
إِلَٰهَ يَاسِينَ أُمَّةً أَنَاسُ يَأْمَنُوكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ
يَأْتِمِرُونَ كَذَابٍ أَسَأْتُمْ وَأَمْرٌ نَشَأَ بَوَّانَا
مُؤَذِّنٌ يُؤَيِّدُ مُوَجَّلًا يُؤَخِّرُهُمْ نَقَرُوهُ
هَآؤُمْ هَآؤِلَاءَ يَذَرُوكُمْ يَكَلُّوكُمْ يُنَشَّؤُا
لُؤْلُؤًا فُؤَادُ اللُّؤْلُؤِ يُؤْتِي سَوْلَكَ تَسْوَهُمْ
قُرَىٰ يَسْتَهْزِئُ أَبْرَىٰ يُنْشِئُ تَبَوَّىٰ
إِيتَايَ وَرَأَىٰ تَلْقَايَ ءَانَايَ شَطِي
أَمْرِي هَيَّ نَيَّ يَهَيَّ
مِلَّتْ طَافٌ يُنْبِئُهُمْ فِتْنَةً لِّئَلَّا سَيِّئَةً
رِئَاءَ بَارِيكُمْ تَطْمِئِنُّ بِئْسَ جِئَتْ شِئْتُمْ نَبِئْنَا

مہارت افزایی (۲): کلمات زیر را با دقت قرائت نمایید.

أَمِنْ ، أَخُوهُ ، أَدَمَ ، أَحَبُّ ، أَنَسَ
أَذَى ، أَذِيَّتُمُونَا ، أَزِفَتْ ، يَوْمَ الْأَزْفَةِ ، أَنَهَا
ءَاتَهَا ، أَئِنَّا ، ءَاتَيْنَا ، أَخَذَ ، ءَاخَذَ

مهارت افزایی (۳): سوره ی «دخان» را با بهره از تلاوت قاریان برتر استماع نموده و تلاش کنید آیات را صحیح و روان تلاوت فرمایید.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حَمَّ ۝۱ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ۝۲ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ ۝۳ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ۝۴ أَمْرًا مِّنْ عِنْدِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ۝۵ رَحْمَةً مِّنْ رَبِّكَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۝۶ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۝۷ إِن كُنْتُمْ مُوقِنِينَ ۝۸ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ ۝۹ فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ ۝۱۰ يَغْشى النَّاسُ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝۱۱ رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ ۝۱۲ أَنَّى لَهُمُ الذِّكْرَى وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُّبِينٌ ۝۱۳ ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَّجْنُونٌ ۝۱۴ إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ ۝۱۵ يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى إِنَّا مُنْقِمُونَ

١٦ وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ
 كَرِيمٌ ١٧ أَنْ أَدُّوا إِلَيَّ عِبَادَ اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ
 ١٨ وَأَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ إِنِّي ءَاتِيكُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ١٩
 وَإِنِّي عِذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَنْ تَرْجُمُونِ ٢٠ وَإِنْ لَمْ تُؤْمِنُوا لِي
 فَاعْزِلُونِ ٢١ فَدَعَا رَبَّهُ أَنْ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ مُجْرِمُونَ ٢٢ فَاسْرِ
 بِعِبَادِي لَيْلًا إِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ ٢٣ وَاتْرِكِ الْبَحْرَ رَهْوًا
 إِنَّهُمْ جُنْدٌ مُغْرَقُونَ ٢٤ كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ٢٥
 وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ٢٦ وَنَعْمَةً كَانُوا فِيهَا فَكَاهِينَ ٢٧
 كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا ءَاخِرِينَ ٢٨ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ
 السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ ٢٩ وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي
 إِسْرَءِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ ٣٠ مِنْ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ
 عَلِيًّا مِّنَ الْمُسْرِفِينَ ٣١ وَلَقَدْ اخْتَرْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ
 عَلَى الْعَالَمِينَ ٣٢ وَءَايَيْنَاهُمْ مِّنَ الْآيَاتِ مَا فِيهِ بَلَاوٌ
 مُّبِينٌ ٣٣ إِنَّ هَؤُلَاءِ لَيَقُولُونَ ٣٤ إِنْ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا

الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُنْشَرِينَ ﴿٣٥﴾ فَاتُّوا بِآبَائِنَا إِن كُنْتُمْ
 صَادِقِينَ ﴿٣٦﴾ أَهْمَ خَيْرٌ أَمْ قَوْمٌ تُبْعِ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
 أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِعِبَادٍ ﴿٣٨﴾ مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا
 بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّ يَوْمَ
 الْفَصْلِ مِيقَتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلَىٰ عَنْ
 مَوْلَىٰ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ
 إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾ إِنَّ شَجَرَةَ الزَّقُّومِ
 ﴿٤٣﴾ طَعَامُ الْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾ كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ ﴿٤٥﴾
 كَغَلْيِ الْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾ خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ إِلَىٰ سَوَاءِ الْجَحِيمِ
 ﴿٤٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾
 ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ﴿٤٩﴾ إِنَّ هَذَا
 مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ
 ﴿٥١﴾ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾ يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ

وَإِسْتَبْرَقِ مُتَقَبِّلِينَ ﴿٥٣﴾ كَذَلِكَ وَزَوَّجْنَاهُم
 بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾ يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمَنِينَ
 ﴿٥٥﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ
 وَوَقَّعَهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ فَضَلَّأَ مِنْ رَبِّكَ ذَلِكَ
 هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ فَإِنَّمَا يَسْرُنَّهٗ لِبَلْسَانِكَ لَعَلَّهُمْ
 يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَأَرْتَقِبْ إِنَّهُمْ مُّرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

پرسش‌ها و تمرین‌ها

۱. «پایه‌ی همزه» از حروف ناخوانا را با ذکر مثال تبیین کنید.
۲. موارد حروف ناخوانا در سوره‌ی «دخان» را مشخص نموده و قرائت درست آنها را تمرین نمایید.
۳. تمرین‌های مهارتی درس را برای یکی از دوستان خود قرائت نموده و به نقد تلاوت یکدیگر بپردازید.